

Podněty a zkušenosti ze zahraničí

Pozoruhodná reforma školy ve Švédsku

Bohumír Blížkovský

Švédsko má v pedagogickém světě vysoký kredit podložený stále výkonnější, permanentní, odborně fundovanou, experimentálně ověřovanou i pečlivě realizovanou, evaluovanou a korigovanou školskou reformou. Rozbor expertů Rady Evropy učiněný r. 1992 zařadil koncepčně promyšlenou reformu švédského školství mezi příkladné.

Švédská vláda přistoupila k programu zásadní demokratické přestavby školství již v r. 1940. Expertní týmy i pokusné školy vycházejí od té doby ze stále důkladnější analýzy situace Švédska, Evropy i světa.

Společná vnitřně diferencovaná všeobecně vzdělávací základní devítiletá škola byla zavedena zákonem v r. 1962. Koncem roku 1994 bude předložena zpráva zkoumající možnost prodloužení povinné školní docházky z 9ti na 10 roků. Další významný zákon integroval r. 1971 do té doby oddělené gymnaziální, střední odborné i učňovské vzdělávání do společného tříletého (někde i čtyřletého) gymnázia nového typu plynule navazujícího na příslušné větvení základní školy. Vznikla tak integrovaná vnitřně bohatě diferencovaná střední škola poskytující úplné střední všeobecné vzdělání i střední a úplné střední odborné vzdělání. V r. 1975 začala i permanentní reforma vysokých škol a vzdělávání dospělých vůbec.

Vládu sociálních demokratů vystřídala nedávno vláda konzervativnější, ale soustředěně rozvíjení lidských tvůrčích zdrojů, koncepční úsilí o optimalizaci předpokladů, procesů a výsledků výchovy a vzdělávání dětí, mládeže i dospělých plynule pokračuje. V současnosti existuje ve Švédsku pozoruhodně racionální, výkonná, celistvá a otevřená soustava předškolního, základního, středního i vysokého školství s výraznou etickou, humanitně demokratickou, realistickou, ekologickou i národně-evropskou orientací.

Devítiletá základní škola je v souladu s převládající světovou praxí vertikálně členěna na tři funkčně gradované tříleté stupně (3 + 3 + 3) s výraznou funkcí a diferenciací posledního tříletí. Měkké přechody mezi těmito volitelnými větvemi i stupni zajišťují standardizované vzdělávací programy i učitelé připravovaní a specializovaní buď pro 1.-7. ročník, nebo pro 4.-9.

ročník. Od r. 1992 je možné začít školní docházku již v 6 letech. Obecné cíle a rámcové programy jsou celostátně závazné. Školství je řízeno prostřednictvím standardů, minimálních, obecně závazných výchovně vzdělávacích cílů. Žáci, učitelé, školy i obce mají však dostatek svobody. Obce převzaly i péči o personál škol, jde však o obce, které se s našimi obcemi nedají srovnávat. Celé Švédsko má jen 280 obcí — tomu by u nás odpovídaly 3–4 obce v okrese. Žáci dostávají pomůcky i dopravu do školy zdarma. Stát zabezpečuje též stálé hodnocení škol (školní inspekce má vlastní ústředí a 24 provincií). Stát podporuje i stálou inovaci vzdělávacích programů. T. č. navštěvuje 4 600 ZŠ 900 000 žáků, které učí 90 000 učitelů (2/3 ženy). Průměrné počty: na 1 učitele připadá 10 žáků, na 1 třídu 21 žáků, na 1 školu 200 žáků. Hodnocení žáků na ZŠ zahrnuje 6 stupňů: A (vynikající) — F (nedostatečné). Písemná vysvědčení se dávají nejpozději v 9. třídě. V současnosti 90% absolventů ZŠ pokračuje ve vzdělávání na gymnáziu (3 + 3 + 3 + 3, což vlastně představuje 6 roků primární školy a 6 roků sekundární školy).

Tříleté (někde čtyřleté) *gymnázium* zajišťuje úplné střední všeobecné i odborné vzdělání pro naprostou většinu populace (včetně dospělých). Navštěvuje je 300 000 žáků, které učí 30 000 učitelů (muži tvoří téměř polovinu z nich). Kromě toho dalších 10 000 učitelů vzdělává t. č. 165 000 dospělých v obcích. Kmenové (základní) předměty gymnázia mají celostátně garantované standardy i počty hodin (švédština, angličtina, občanská výchova s naukou o náboženství, matematika, přírodověda, sport a zdraví, esteticko-výchovné aktivity). Ostatní předměty z volitelných větví jsou specifické.

V roce 1992 bylo dosavadních 30 volitelných programů omezeno na 16 celostátně platných vzdělávacích cest. Dva z těchto nových programů připravují na další studium (1. společenskovední, 2. přírodovědní). Dalších 14 programů je orientováno profesionálně (3. péče o děti s pedagogikou volného času, dále jde o obory: 4. stavební, 5. elektrotechnické, 6. energetické, 7. estetické, 8. dopravní, 9. obchodní a správní, 10. rukodělné, 11. hotelové a restaurační, 12. průmyslové, 13. potravinářské, 14. mediální, 15. zemědělské a lesnické, 16. péče o rozvíjení profesionality lidí a jejich další vzdělávání).

I absolventi profesionálně orientovaných programů mají samozřejmě po příslušných zkouškách přístup na vysoké školy otevřený. Na gymnáziu existují 4 stupně hodnocení a vysvědčení s klasifikací se dává v každém školním roce.

Podobnost s našimi tradicemi (J. A. Komenský, V. Příhoda) i s naší situací (viz mnohé polistopadové expertízy) je zřejmá. Dokážeme se tvořivě poučit?